

STORTINGET

Representantforslag 7 S

(2021–2022)

fra stortingsrepresentantene Carl I. Hagen, Bård Hoksrud og Tor André Johnsen

Dokument 8:7 S (2021–2022)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Carl I. Hagen, Bård Hoksrud og Tor André Johnsen om å anmode Stortingets ansvarskommisjon om å foreta undersøkelser av om statsråd Knut Arild Hareide har brutt ansvarlighetsloven § 8 bokstav b ved å unnlate å gjennomføre stortingsvedtak 1013 av 27. mai 2021

Til Stortinget

Bakgrunn

Den 27. mai 2021 fattet Stortinget følgende vedtak (nr. 1013 (2020–2021)):

«Stortinget ber regjeringen om å gjennomføre Stortingets vedtak om å oppheve kravet om helseattest for eldre bilførere med virkning fra senest 1. august 2021.»

Dette vedtaket er av regjeringen ikke gjennomført fordi statsråd Knut Arild Hareide ikke har fremmet det nødvendige endringsforslag til en forskrift overfor regjeringen. Det er statsråd Hareide som har ansvaret for å gjennomføre det nevnte vedtak.

Forslag om å oppheve kravet om obligatorisk helseattest for eldre bilførere har vært drøftet i lang tid, og i Dokument 8:79 S (2020–2021) ble det av stortingsrepresentantene Arne Nævra, Karin Andersen, Nicholas Wilkinson og Torgeir Knag Fylkesnes fremmet et konkret forslag for Stortinget som ble behandlet etter innstilling fra transport- og kommunikasjonskomiteen, jf. Innst. 195 S (2020–2021). I innstillingen skrev flertallet, bestå-

ende av medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, at de

«ser på representantforslaget som en naturlig fortsettelse av forenklingene som ble gjennomført i 2019.»

Stortingsvedtaket 9. februar 2021 lød slik:

«Stortinget ber regjeringen fjerne kravet om obligatorisk helseattest for eldre som grunnlag for førerkort.»

Da dette enkle og klare vedtaket ikke ble gjennomført av regjeringen, ble et nytt representantforslag fremmet, jf. Dokument 8:202 S (2020–2021), av representantene Bård Hoksrud og Tor André Johnsen. Også dette ble behandlet av transport- og kommunikasjonskomiteen, som avga Innst. 447 S (2020–2021). Forslaget og innstillingen ble gjort for å understreke at en norsk regjering plikter å gjennomføre klare og konsise vedtak fattet av landets nasjonalforsamling, Stortinget.

Statsråd Hareide gjorde det helt klart for komiteen og Stortinget at han var uenig i forslaget politiske innhold og han var imot å fjerne det obligatoriske helseattestkravet i forskriften. Selvsagt kan en statsråd være uenig i, samt motarbeide og argumentere mot et forslag til vedtak. Når Stortinget ved votering allikevel fatter et konkret vedtak, plikter imidlertid statsråden å gjennomføre vedtaket. Det følger både av det rettslige konstitusjonelle kontrollsystem og det parlamentariske kontrollsystem. Muligheten for å benytte det parlamentariske system er uaktuelt fordi det skjer et regjeringsskifte etter stortingsvalget. For å understreke og klargjøre at Stortinget ikke kan akseptere at en statsråd nekter å gjennomføre et klart vedtak i nasjonalforsamlingen, Stortinget, velger forslagsstillerne å benytte det konstitusjonelle styringssystem med basis i ansvarlighetslo-

ven av 5. februar 1932 for å slå fast at en statsråd også har en rettslig plikt til å gjennomføre stortingsvedtak.

Ansvarlighetsloven har følgende tittel:

«Lov om ansvar for handlinger som påtales ved Riksrett (ansvarlighetsloven.)»

Det mest relevante kapittel og bestemmelse lyder slik:

«Kapitel 2. Særlige bestemmelser om straffansvar for medlemmer av Statsrådet og Stortinget.

§ 8 Med bøter eller fengsel inntil 5 år straffes det medlem av Statsrådet som ved handling eller undlatelse bevirker:

(...)

b. at en beslutning av Stortinget ikke blir gjennomført, (...).»

Det er denne bestemmelse i ansvarlighetsloven forslagsstillerne mener at statsråd Hareide har brutt når han ikke har gjennomført Stortingets beslutning i vedtak 596 (2020–2021) og vedtak 1013 (2020–2021). Derfor bør nå først Stortingets ansvarskommisjon gjennomføre en undersøkelse, og så senere må Stortinget ta stilling til om det skal reises sak for domstolen med pålegg om straff for brudd på ansvarlighetsloven § 8 bokstav b.

I en pressemelding fra Samferdselsdepartementet av 21. juli 2021 fremkommer følgende:

«27. mai vedtok Stortinget å be regjeringen oppheve kravet om helseattest for eldre bilførere, med virkning fra senest 1. august. Samferdselsminister Knut Arild Hareide har nå vurdert hvordan dette skal følges opp.

Samferdselsministeren har nå konkludert med at det ikke vil være forsvarlig å gjennomføre endringen fra 1. august.

Tryggheten til alle som ferdes i trafikken må ivaretas. En obligatorisk helseattest for eldre bilførere er et viktig virkemiddel for å sikre at de med førerrett oppfyller helsekravene, og dermed er trygge sjåfører. Å fjerne kravet til helseattest er en stor endring, og vi trenger mer tid til å gjennomføre dette på en forsvarlig måte, sier samferdselsminister Knut Arild Hareide.»

Dette var de samme synspunkter Statsråd Hareide fremmet for Stortinget under debatten før vedtak 1013 ble fattet. Stortinget var altså velkjent med Statsråd Hareides og departementets synspunkter og meninger før vedtaket ble fattet. På tross av statsrådets advarsler og uenighet fattet allikevel Stortinget sitt vedtak 1013. I tillegg skrev flertallet i komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti, følgende i Innst. 447 S (2020–2021) om statsrådets motforestillinger og motargumenter:

«Flertallet mener det er solid faktabakgrunn for å kunne oppheve den diskriminerende helseattesten og raskt oppfylle Stortingets vedtak. I et senere svar til Stortinget på spørsmål om oppfølging av vedtak i saken, jf.

Dokument nr. 15: 1364 (2020–2021), opplyser statsråden at helseattest ikke kan oppheves uten nok en utredning med alternative reguleringer.

Flertallet vil bemerke at Stortinget ikke har bedt om en utredning eller alternative reguleringer, men om at en unødig aldersdiskriminering i førerkortregelverket oppheves. En ny utredning av dette spørsmålet bare utsetter en nødvendig modernisering av førerkortregelverket som er til gunst for landets eldre.»

Det er da spørsmålet reiser seg om hvem som bestemmer i Kongeriket Norge. Er det en statsråd og regjeringen eller er det nasjonalforsamlingen Stortinget. Det er dette som er det helt sentrale i landets styringssystem. Hvis en regjering kan neglisjere et klart og konsist vedtak i Stortinget, er det ikke lenger Stortinget som er det øverste besluttede organ, men det er et system hvor regjeringen i praksis er overordnet nasjonalforsamlingen, Stortinget.

Det neste spørsmål er hvilken status såkalte anmodningsvedtak har i landets konstitusjonelle styringssystem. Om dette har det vært en debatt i mange år hvor jurister og statsrettslærde har hatt noen avvikende synspunkter. Noen hevder at anmodningsvedtak ikke er rettslige og konstitusjonelt bindende for den utøvende makt regjeringen, mens andre mener de er det hvis de er klingende klare og konkrete.

Denne uklarhet i det rettslige konstitusjonelle styringssystem er ingen tjent med, og i alle fall ikke Stortinget og offentligheten. Hvis et anmodningsvedtak ikke har noen reell og konkret virkning, og bare kan ansees fra regjeringens side som et «god jul og godt nyttår»-vedtak uten konsekvenser, vil interessen for å fremme slike anmodningsvedtak dale dramatisk. Hvis de imidlertid også er rettslig bindende, vil regjeringer i langt større grad behandle slike vedtak med en helt ny holdning og oppfølging. Det er derfor viktig å få en avklaring, og den kan kun gis ved en behandling i den relevante domstol.

Stortinget kan alene ikke avklare dette uten at det foreligger en konkret sak hvor rettslærde har ulike synspunkter. I Harberg-utvalget (Dokument 21 (2020–2021), som eksplisitt behandlet dette, var det etter forslagsstillerens mening ikke noen helt klar og entydig avklaring. Dette fordi ordlyden i det konkrete vedtak kunne være av avgjørende betydning.

Derfor vil en domstolsavgjørelse i en konkret sak kunne få meget stor betydning for det fremtidige styringssystem og for også Stortingets arbeidsmåte. Hvis et anmodningsvedtak ikke betyr noe, hvorfor da fremme forslag om slike, og hvis de er rettslig og konstitusjonelt bindende, så vil regjeringer ta de mer alvorlig.

Når det gjelder fremtiden for det forslag som her fremmes, vil det også kunne skape viktige nyvinninger i landets styringssystem. Hvis forslaget får mer enn en tredjedels stemmer, og det var altså et flertall av Fremskrittspartiet, Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti

og Rødt som stemte for vedtak 1013, så må Stortingets ansvarskommisjon undersøke og etterforske saken og deretter fremme en innstilling til Stortinget om det skal reises tiltale eller om saken bør henlegges. Deretter er det Stortinget som med simpelt flertall avgjør om tiltale skal reises eller om saken skal henlegges. Selve denne prosess vil kunne ha en betydelig politisk påvirkning. Hvis flertallet vedtar å reise sak, blir en slik fremmet for Riksretten i den nye sammensetning som hittil ikke har vært prøvd.

Det å gjennomgå en slik prosess i det helt nye systemet kan også medføre nyttig lærdom for kommende generasjoner i landets politiske system.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

for s l a g:

Stortinget anmoder Stortingets ansvarskommisjon om å foreta de nødvendige undersøkelser og fremme anbefaling overfor Stortinget om det bør reises sak mot statsråd Knut Arild Hareide for brudd på ansvarlighetsloven § 8 bokstav b i forbindelse med oppfølgingen av stortingsvedtak 1013 (2020–2021).

12. oktober 2021

Carl I. Hagen

Bård Hoksrud

Tor André Johnsen

